

Om avslutning og disputas ved Det juridiske fakultet i Bergen

Sist oppdatert 26. mars 2012

Innhold

Om avslutning og disputas.....	1
Veiledning i forbindelse med bedømmelse og forsvar av ph.d.-avhandling ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen	2
Eksempel på tidsplan for avslutning av forskerutdanningen.....	5
Orientering om doktordisputaser ved Det juridiske fakultet.....	6
Eksempel på kjøreplan/manus for prøveforelesning og disputas:.....	7
Prøveforelesning (Auditorium 2)	7
Disputasen (Auditorium 2):	8

Veiledning i forbindelse med bedømmelse og forsvar av ph.d.-avhandling ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen

Veiledningen er en kombinasjon av *Reglement for graden Philosophiae Doctor ved Universitetet i Bergen* og *Nivået for juridiske doktorgrader*.

Innlevering av ph.d.-avhandlingen

1. Avhandlingen kan skrives på norsk, svensk, dansk eller engelsk, eventuelt på et annet språk som godkjennes av fakultetet i det enkelte tilfellet. Det skal utarbeides et sammendrag av avhandlingen på engelsk (1 - 3 sider), med sikte på å gjøre avhandlingen og dens resultater kjent for forskningsmiljøer i inn- og utland. Sammendraget skal trykkes i disputasutgaven av avhandlingen som følger UiB-malen.
2. Det skal innleveres 5 eksemplarer av avhandlingen, som tilhører fakultetet. 3 eksemplarer går til bedømmelseskomiteen, 2 arkiveres. Avhandlingen skal kun sendes til bedømmelse dersom den obligatoriske opplæringsdelen (30 sp) er tilfredsstillende gjennomført og godkjent av visedekanen.
3. Avhandlingen skal være et selvstendig vitenskapelig arbeid av internasjonal standard og på et høyt faglig nivå når det gjelder problemformuleringer, begrepsmessig presisering, metodisk, teoretisk og empirisk grunnlag, dokumentasjon og framstillingsform. Fellesarbeid godtas til bedømmelse (også som ett av flere arbeider) forutsatt at doktorandens bidrag representerer en selvstendig innsats som kan identifiseres i den utstrekning det er nødvendig for vurderingen.
4. Avhandlingen kan ha form av monografi eller baseres på et antall artikler (artikkelbasert avhandling). Flere mindre arbeider kan godkjennes som deler av doktoravhandlingen når de etter sitt innhold utgjør et hele. I tillegg til de enkelte delene skal det da utarbeides et sammendrag som gjør nærmere rede for helheten i avhandlingen.
5. Ph.d.-kandidatens opptaksperiode på doktorgradsprogrammet opphører ved innlevering av avhandlingen.

Bedømmelseskomiteen

Av hensyn til de tidsfrister som følger av Reglement for graden philosophiae doctor, skal ph.d.-kandidaten varsle fakultetsledelsen og forskerskolens sekretariat om innleveringen i god tid før forventet innleveringstidspunkt. Det kan dermed legges til rette for at bedømmelseskomiteens medlemmer er forespurt på innleveringstidspunktet.

Medlemmene skal ha doktorgrad eller tilsvarende faglig kompetanse. Så vidt mulig skal to av komitémedlemmene være uten tilknytning til fakultetet. Det kjønn som doktoranden har, bør være representert i komiteen. Bedømmelseskomiteens leder har ansvar for å snarest mulig fastsette eventuelle datoer for prøveforelesning og disputas. Oppnevnt veileder kan ikke være medlem av komiteen, men kan om ønskelig innkalles til møter i denne for å gjøre rede for veiledningen og arbeid med avhandlingen.

1. Visedekan for forskning anmoder veileder om forslag til sammensetning av bedømmelseskomiteen når innlevering av avhandlingen varsles.

2. Visedekan innstiller tre medlemmer til dekan, som formelt oppnevner bedømmelseskomiteens sammensetning, jf Reglement for graden philosophiae doctor § 9.
3. Forskerskolens sekretariat underretter kandidaten om komiteens sammensetning.

Bedømmelse av ph.d.-avhandlingen

Komiteens innstilling skal normalt foreligge senest 3 måneder etter at avhandlingen er sendt komitémedlemmene. Dissenser skal begrunnes. Innstillingen underskrives av alle medlemmene i komiteen. Forskerskolens sekretariat sender snarest innstillingen til kandidaten, der det opplyses om merknadsfristen på 14 dager.

Blir avhandlingen funnet verdig, kan disputas finne sted og innstillingen godkjennes av fakultetsstyret, eventuelt av dekan på fullmakt. Samtidig opplyses det om disputasdato og opponenter.

Hvis avhandlingen ikke finnes verdig til forsvar for ph.d.-graden, angir komiteen om den likevel kan anbefales innlevert i omarbeidet versjon for ny bedømmelse. Kandidaten opplyses om merknadsfristen på 14 dager. Dersom doktorgradskandidatens merknader kan ha betydning for spørsmålet om avhandlingen kan godkjennes, bør merknadene forelegges bedømmelseskomiteen før fakultetet fatter realitetsvedtak i saken. På bakgrunn av dette treffer fakultetsstyret en av følgende avgjørelser:

1. at disputas ikke kan finne sted
2. at avhandlingen kan leveres inn igjen i revidert form
3. at avhandlingen sendes til bedømmelse av en ny komité

Forsvar av ph.d.-avhandlingen

Fakultetet ber komiteen om at innstilling foreligger senest 6 uker før berammete datoer for prøveforelesning og disputas for å ha tilstrekkelig tid til saksbehandling og trykking av disputaseksemplar av avhandlingen. Disse skal så vidt mulig mangfoldiggjøres senest en måned før disputasdato.

Det er komitéleders ansvar å informere fakultetsledelsen og forskerskolens sekretariat om de berammete datoene for forsvaret, slik at lokaler kan reserveres. Dato skrives inn i årshjulet. Fakultetet har også ansvar for de praktiske oppgavene i forbindelse med forsvaret (reservasjon av lokaler, matbestilling, reise/hotellbestilling for de tilreisende komitémedlemmene, osv).

Forskerskolens sekretariat sender kopi av brev om godkjenning av avhandling, datoer for forsvar og opponenter, samt prøveforelesningsemne til kandidaten senest 10 virkedager før forelesningen er berammet.

Kunngjøring om prøveforelesning og disputas publiseres så snart som mulig på fakultetets hjemmeside, Universitetets sentrale sider, samt på Universitetet i Bergens interne nettsider for ansatte. Kandidaten skriver pressemelding som sendes Formidlingsavdelingen for videre spredning til aktuelle avisredaksjoner. Avhandlingen skal være ferdig trykket og tilgjengelig for offentligheten senest 2 uker før disputas.

Prosedyre for forsvar av ph.d.-avhandlingen

Før forsvaret skal komiteen oppgi emne for prøveforelesning. Prøveforelesningen avholdes vanligvis torsdag ettermiddag kl 15.15 og skal vare i 45 minutter. Disputasen starter normalt kl 10.15 påfølgende dag, med en varighet på rundt 4 timer, inkludert lunsjpause på 45 minutter. Førsteopponent disponerer vanligvis tiden frem til lunsj, mens eventuelle opponenter ex auditorio og annenopponent starter etter lunsj.

Disputasen avvikles som følger:

1. Innledning ved ordstyrer (dekan eller den dekanen bemyndiger) med presentasjon av doktorand og komiteens medlemmer. Ordstyrer er disputasleder.
2. Førsteopponenten får deretter ordet, og eksaminerer doktoranden, vanligvis frem til lunsj (ca kl 1130/1200).
3. Etter lunsj gis ordet til eventuelle opponenter ex auditorio, eller direkte til annenopponent, som eksaminerer doktoranden i ca én time.
4. Ordstyrer avslutter forsvaret.

Tildeling av ph.d.-graden

På bakgrunn av godkjent prøveforelesning og disputas innstiller fakultetet doktoranden til ph.d.-graden, som tildeles av Universitetsstyret. Prøveforelesningen skal finnes tilfredsstillende før diplom kan tildeles. Hvis disputasen ikke godkjennes, kan ny disputas holdes. Så vidt mulig skal ny disputas vurderes av den opprinnelige bedømmelseskomiteen. Disputasen skal finnes tilfredsstillende før diplom kan tildeles.

Eksempel på tidsplan for avslutning av forskerutdanningen

Hva	Når	Merknader
Avhandlingen innlevert	(dato)	Formelt sett når de ferdig trykte prebøkene er her
Fakultetet oppnevner bedømmelseskomiteen og sender med avhandlingen og reglement/retningslinjer for bedømmelsesarbeidet		
Komiteen leverer sin innstilling samt emne for prøveforelesning		
Kandidaten sendes innstillingen med frist for eventuelle skriftlige merknader to uker etter den sendes ut. Fakultetsledelsen orienteres også om denne så snart som mulig.		Sendes per e-post. Fakultetet kan ikke pålegge trykking av avhandlingen før formelt vedtak om godkjenning er foretatt av fakultetsstyret/ evt. ved fullmakt. Vi tilrår likevel kandidaten å starte trykkeprosessen så snart positiv innstilling foreligger
Fakultetet tilskriver komiteen vedr. godkjenning av avhandlingen til forsvar, oppnevning av opponenter og kjøreplan for avvikling av prøveforelesning og disputas	Senest to uker før prøveforelesningen	Sendes pr. e-post til komiteen.
Kandidaten tilskrives om vedtaket, bes om snarest å levere 5 trykte eksemplarer av avhandlingen og får oppgitt emne for prøveforelesning	To uker før prøveforelesningen	Sendes pr. e-post
Kandidaten leverer pressemelding med foto vedlagt som egen fil	Frist 3 uker før disputasen	Dette er siste frist, fakultetet må sende endelig forslag til formidlingsavdelingen to uker før disputas.
Prøveforelesning	Torsdag dd.mm.åå Tid: 15:15 Sted: Aud. 2	Komité, kandidat og dekanus treffes på dekankontoret kl 15:00. Hvis dekanen har en stedfortreder, treffes de aktuelle personene i møterom 546
Disputas	Fredag dd.mm.�� Tid: 10:15 Sted: Aud. 2	Komité, kandidat, dekanus og professorer treffes på møterom 546 kl 10:00
Lunsj for kandidaten, komiteen, dekanus og veileder(ne)	Vanligvis etter f�rsteopponent, ca kl 12.	Kandidaten gir tilbakemelding om hvor mange fra den nærmeste familie som deltar, senest 2 uker før disputasen
Doktorpromosjon Haakonshallen	Slutten av januar/august påfølgende semester	Promosjonen administreres fra Universitetsdirektørens kontor. Doktoranden vil motta invitasjon og informasjon om dette direkte fra dem.

Orientering om doktordisputaser ved Det juridiske fakultet

Etter reglementet skal det være to ordinære opponenter. Hvis det melder seg opponenter ex auditorio, skal disse gis ordet *før* annen ordinære opponent slipper til. Annen ordinære opponent er altså alltid siste opponent.

Disputasen begynner som regel kl. 10.15. Det er ingen formelle regler om hvor lenge den kan eller skal foregå. Det er imidlertid vanlig at første opponent holder på ca. 1 ½ time, og helst ikke mer enn 1 ¾ time. Videre er det vanlig at annen opponent holder på ca. én time. Etter første opponent er det vanligvis en pause på ca. 30 minutter. Eventuelle opponenter ex auditorio gis ordet umiddelbart etter pause.

Det er vanlig at første opponent begynner med å gi et kort sammendrag av avhandlingens innhold, generelle funn osv. Denne gjennomgåelsen har først og fremst til formål å gjøre det mulig for publikum å følge med i den etterfølgende diskusjon. Den bør gjøres rent refererende. Fordi det er diskusjonen mellom opponent og doktorandsom er hovedsaken, bør denne introduksjon gjøres kort, og den bør ikke ta mer enn 15-20 minutter. Det kan være hensiktsmessig å avslutte gjennomgåelsen med å spørre doktoranden om han har noen kommentarer. Dette kan gi doktoranden mulighet til å korrigere evt. misforståelser, rette opp feil som han/hun måtte være blitt klar over, supplere med senere utvikling osv.

Deretter følger opponentens kritiske granskning. Denne bør gjelde såvel avhandlingens opplegg i sin alminnelighet (disposisjon, omfang, innretning, utvalg av stoff) som metodespørsmål og behandlingen av enkeltspørsmål. Det er opponenten som bestemmer hvilke spørsmål som skal tas opp. Granskningen foregår i form av en dialog mellom opponent og doktorand. Av hensyn til både doktorand og publikum er det viktig at det ikke går for lang tid før doktoranden slipper til. Det er vanlig at første opponent avrunder sin opposisjon med en generell karakteristikk av arbeidet, men det forekommer også at opponenten har funnet det naturlig å gjøre dette tidligere.

For annen opponent gjelder det samme som for første opponent, bortsett fra innledningen om avhandlingens innhold. Det er hensiktsmessig at de to opponentene på forhånd avtaler rollefordelingen seg imellom. Det kan for eksempel gjøres slik at de tar for seg forskjellige deler av avhandlingen, at den ene (typisk første opponent) først og fremst konsentrerer seg om generelle spørsmål om opplegg og metode, mens den andre tar for seg mer konkrete spørsmål, eller på andre måter. Tidligere var det vanlig at annen opponent hadde et særlig ansvar for tekniske ting, slikt som språkbruk, notebruk, trykkfeil osv. Noen slik regel gjelder ikke lenger, men det er naturlig at én av opponentene kort berører også slike spørsmål.

Det er tradisjon at doktorand og opponent tiltaler hverandre i tredje person ("opponenten", "doktoranden"), men dette gjennomføres ikke alltid fullt ut i praksis.

Etter annenopponent er ferdig erklærer dekanus akten for avsluttet og meddeler at saken vil bli innberettet til Universitetsstyret.

Eksempel på kjøreplan/manus for prøveforelesning og disputas:

Prøveforelesing (Auditorium 2)

Innmarsj:

Dekanus (utan kappe), doktorand, komitéleder, 1. opponent, 2.opponent, i slik rekkefølge. Doktoranden og komitémedlemmene setter seg ned på første benk, går inn frå høgre sett mot kateteret.

Dekanus til talarstol:

”Den 1.1.2010 søkte Master i rettsvitenskap Peder Ås om å få framstille seg for graden Philosophiae Doctor på arbeidet

“(Avhandlingens tittel)”

2.1.2010 oppnemnte fakultet følgjande sakkyndige komité til å bedømme avhandlinga:

- Professor Lars Holm, Universitetet i Bergen (leder)
- Professor Marte Kirkerud, Universitetet i Oslo
- Professor Pelle Svensen, Malmö Universitet

Dei oppnemnte sakkyndige gav **10.04.2009** ei innstilling, der ein samrøystes konkluderte med at avhandlinga blei funnen verdig til forsvar for graden Philosophiae Doctor.

Dekanus har på fullmakt frå styret for Det juridiske fakultet slutta seg til dette.

Master i rettsvitenskap Peder Ås held i dag si prøveforelesing over oppgitt emne:

“(Emne for prøveforelesning)”

Vi ber om at alle skurr mobiltelefonen sin heilt av.

Ærede dekanus, ærede komité, mine damer og herrer” (e.l).

*

Dekanus etter avslutning:

I morgon, dvs. **fredag 8. mai kl. 10.15 i Auditorium 2** vil doktoranden offentlig forsvare avhandlinga si.

Doktoranden, komiteen og dekanus går så ut der dei kom frå.

Disputasen (Auditorium 2):

Ved disputasens startar prosesjon i rekkefølge:

Dekanus (i kappe), doktorand, komitéleiar, 1. opponent, 2.opponent, fakultetets professorar (ansiennitet) i nemnte rekkefølge.

Doktoranden og komitémedlemmane set seg ned på første benk, går inn frå høgre sett mot kateteret. og da slik at doktoranden blir sittande ytst til venstre sett mot kateteret, deretter 1. opponent, 2. opponent, osv.

Under innmarsjen reiser forsamlinga seg. Den set seg når dekanus byrjar si innleiing

Doktoranden og komitémedlemmane (og professorane elles) set seg på første benkerad. Dekanus går direkte til sitt bord.

"Den 1.1.2010 søkte Master i rettsvitenskap Peder Ås om å få framstille seg for graden Philosophiae Doctor på arbeidet

"(Avhandlingens tittel)"

2.1.2010 oppnemnte fakultet følgjande sakkyndige komité til å bedømme avhandlinga:

- Professor Lars Holm, Universitetet i Bergen (leder)
- Professor Marte Kirkerud, Universitetet i Oslo
- Professor Pelle Svensen, Malmö Universitet

Dei oppnemnte sakkyndige gav **10.04.2009** ei innstilling, der ein samrøystes konkluderte med at avhandlinga blei funnen verdig til forsvar for graden Philosophiae Doctor.

Dekanus har på fullmakt frå styret for Det juridiske fakultet slutta seg til dette.

Master i rettsvitenskap Peder Ås heldt i går prøveforelesinga si.

Det oppgitte emnet var:

"(Emne for prøveforelesning)"

Komiteen har godkjent prøveforelesinga.

Disputasen skal no ta til.

Opponentar:

- 1. opponent: Professor Marte Kirkerud, Universitetet i Oslo
- 2. opponent: Professor Pelle Svensen, Malmö Universitet

Etter at 1. opponent er ferdig blir det ei pause på ca. 45 min.

Dersom nokon ønskjer å melde seg som opponent ex auditorio, må dette meldast til dekanus før 2. opponent får ordet. Opponent ex auditorio får i slike tilfelle ordet før 2. opponent.

Eg ber doktoranden ta plass ved dette kateteret.
Eg ber 1. opponent ta plass ved det andre kateteret.
1. opponent har ordet.

Dekanus setter seg. Opponenten starter, og holder på en stund, og vender seg så til doktoranden med spørsmål. Doktoranden svarer, og passer på å tiltale opponenten i 3. person, første gang og etter omstendighetene også ellers: "Ærede opponent" og ellers "Opponenten" eller lignende Når 1. opponenten har takket for seg, reiser dekanus seg og sier:

"Det blir no ei pause. Disputasen fortsett kl. ... (ca. 45 min.) ..."

Denne pausen kan ellers være uformell, uten prosesjon. Fakultetet sørger for at komiteen, doktoranden med nærstående familie, og dekanus får en lettere lunsjservering. Fra fakultetet deltar foruten dekanus og fakultetsdirektør og prodekaner

*Doktorand med nærmeste + komité: Personalkantine
Opplyse om eventuelle lunsjmuligheter for tilstedeværende. (Kfr. Mari.)*

Etter pausen går komiteen og doktoranden uten formalia tilbake til sine plasser på første benk, og dekanus til sitt bord. Dekanus reiser seg så:

(Alternativ 1:)

*"Disputasen fortsett. Ingen har meldt seg som opponent ex auditorio.
Eg ber doktoranden på ny ta plass. – Eg ber 2. opponent ta plass. –
2. opponent har ordet."*

(Alternativ 2:)

*"Disputasen fortsett. N.N. (navn) har meldt seg som opponent ex auditorio.
Eg ber doktoranden på ny ta plass. - Opponenten har ordet."*

Når opponenten har takket for seg og gått ned fra sitt kateter, reiser dekanus seg og sier:

*"Eg ber 2. opponent ta plass.
2. opponent har ordet."*

Når 2. opponent har sagt takk for seg, reiser dekanus seg og sier:

*"Disputasen er no avslutta.
Komiteen vil gi si skriftlige innstilling til fakultetet om prøveforelesinga og om forsvaret av avhandlinga. Fakultetet vil deretter gi innstilling til Universitetsstyret, som kreerer doktoranden som Philosophiae Doctor ved Universitetet i Bergen."*

Prosesjonen går tilbake som den kom aller først.

Doktormiddagen er privat, men det er fast skikk at tredjemann i komiteen, som ikkje var opponent under disputasen, held tale for doktoranden frå komiteen.